

ส่งเสริมการเรียนรู้การวิเคราะห์ชุมชน

จำนวน ๖ ชั่วโมง

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองบุรีรัมย์

ความเป็นมา

จากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคมไทยในยุคปัจจุบัน พบว่าชุมชนของประเทศ ไทย กำลังประสบกับปัญหา ได้แก่ ยาเสพติด ปัญหาครอบครัว เด็กเร่ร่อน คนยากไร้ คนว่างงาน หนี้สินระบบ ผู้นำคอร์รัปชัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม น้ำเสีย มลพิษ ชยะ ปัญหาทางการปกครอง ขาดกระบวนการวางแผนชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหากไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจัง หรือขาดแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในตนเอง ชุมชนก็จะไม่สามารถสะท้อนปัญหาที่แท้จริงออกมาได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การสะท้อนปัญหาของชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วย “การวิเคราะห์ชุมชน”

การวิเคราะห์ชุมชน จะเป็นการส่งเสริมให้รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลตนเอง ชุมชน และสังคม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกๆระดับ ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมการใช้ การปรับปรุง การแลกเปลี่ยน และการตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง จนเกิดระบบการจัดการฐานข้อมูลชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน หลักของการวิเคราะห์ชุมชน ก็เพื่อต้องการทราบว่าปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนคืออะไร สาเหตุของปัญหาและความต้องการเป็นอย่างไร จึงวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาในขั้นต่อไป สิ่งที่สำคัญที่สุดในการวิเคราะห์ชุมชน คือ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมมากเท่าใด การทราบคำตอบของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ย่อมจะมีมากขึ้นเท่านั้น การวิเคราะห์ชุมชนประกอบด้วย (๑) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการ ซึ่งจะต้องสำรวจและจัดลำดับความสำคัญ ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน (๒) ศึกษาสาเหตุของปัญหา เพื่อค้นหาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์ (๓) ศึกษาความสามารถในการแก้ไขปัญหา เพื่อมองศักยภาพของผู้ศึกษา ว่ามีความสามารถในการแก้ไขปัญหาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด และ(๔) ศึกษาสู่ทางในการแก้ไขปัญหา มีการวางแผนการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อหาสู่ทางในการแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน

การวิเคราะห์ชุมชนที่นิยมดำเนินการ คือ SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพของชุมชนในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต วิธี SWOT Analysis มีหลักการสำคัญก็คือ การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ ๒ ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้ว และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้ง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และจุดแข็งจุดอ่อน รวมถึงความสามารถด้านต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดเป็นแผนในการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่เหมาะสม ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จึงได้จัดทำหลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้การวิเคราะห์ชุมชน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สามารถนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นแผนในการพัฒนาตนเอง และชุมชนของตนเพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อไป

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้การวิเคราะห์ชุมชน เป็นหลักสูตรที่ต้องการให้กลุ่มเป้าหมาย มี

ความรู้ ความเข้าใจกระบวนการ SWOT Analysis ซึ่งมีหลักการสำคัญก็คือ การวิเคราะห์ตนเอง และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาตนเอง และชุมชนของตนเอง โดยมีหลักการของหลักสูตร ประกอบด้วย

๑. เป็นหลักสูตรที่ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน โดยเรียงลำดับ

ความสำคัญของปัญหา ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน

๒. เป็นหลักสูตรที่ศึกษาสาเหตุของปัญหา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์

๓. เป็นหลักสูตรที่ศึกษาความสามารถในการแก้ไขปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยให้สามารถกำหนดเป็นแผนงาน หรือโครงการในการพัฒนาชุมชนได้

๔. เป็นหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริมความสามารถให้เกิดการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน

จุดมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย สามารถวิเคราะห์ตนเอง และชุมชน โดยนำกระบวนการ SWOT Analysis ไปใช้

๒. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย สามารถกำหนดแนวคิด และวางแผนที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนได้

๓. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย ได้เห็นถึงข้อดี และข้อเสีย เพื่อนำเสนอในการพัฒนาตนเองและชุมชนของตนเอง

กลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไป

ระยะเวลา

จำนวน ๖ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๑. ความสำคัญของการวิเคราะห์	เพื่อให้ทราบประโยชน์ และ	๑. ความสำคัญของการวิเคราะห์ชุมชน	- บรรยาย	๓๐ นาที	
เรื่อง	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
ชุมชน	ความสำคัญของการวิเคราะห์ชุมชน	๒. ปัญหา และความต้องการของชุมชน ๓. สาเหตุของปัญหา ๔. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ๕. แนวทางในการแก้ไขปัญหา			
๒. กระบวนการ SWOT Analysis	- เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ	SWOT เป็นตัวย่อ ประกอบด้วย	- บรรยาย - ยกตัวอย่าง	๕๐ นาที	

	กระบวนการ SWOT Analysis - เพื่อให้สามารถนำ กระบวนการ SWOT Analysis ไปใช้ในการ วิเคราะห์ตนเอง และชุมชนเพื่อการ พัฒนาได้	๑. Strengths - จุด แข็งหรือข้อได้เปรียบ ๒. Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อ เสียเปรียบ ๓. Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการ ได้ ๔. Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่ คุกคามการดำเนินงาน ขององค์กร	ประกอบ - ชมวีดิทัศน์		
๓. ปฏิบัติการ วิเคราะห์ชุมชน (ด้านอาชีพ)	เพื่อให้สามารถ วิเคราะห์ชุมชน และเขียน แผนพัฒนาด้าน อาชีพได้	๑. การมีส่วนร่วมของ ชุมชน ๒. ฐานข้อมูลชุมชน ๓. วิเคราะห์ และ จัดทำแผนชุมชน	- บรรยาย - ระดมแนวคิด/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑๐ นาที	๑ ชั่วโมง
๔. ปฏิบัติการ วิเคราะห์ชุมชน (ด้านสาธารณสุข)	เพื่อให้สามารถ วิเคราะห์ชุมชน และเขียน แผนพัฒนาด้าน สาธารณสุขได้	๑. การมีส่วนร่วมของ ชุมชน ๒. ฐานข้อมูลชุมชน ๓. วิเคราะห์ และ จัดทำแผนชุมชน	- บรรยาย - ระดมแนวคิด/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑๐ นาที	๑ ชั่วโมง
เรื่อง	จุดประสงค์การ เรียนรู้	เนื้อหา	การจัดกระบวนการ เรียนรู้	จำนวนชั่วโมง	
				ทฤษฎี	ปฏิบัติ
๕. ปฏิบัติการ วิเคราะห์ชุมชน (ด้านการใช้ ทรัพยากรของ หมู่บ้าน)	เพื่อให้สามารถ วิเคราะห์ชุมชน และเขียนแผนด้าน การใช้ทรัพยากร ของหมู่บ้านได้	๑. การมีส่วนร่วมของ ชุมชน ๒. ฐานข้อมูลชุมชน ๓. วิเคราะห์ และ จัดทำแผนชุมชน	- บรรยาย - ระดมแนวคิด/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑๐ นาที	๑ ชั่วโมง
๖. ปฏิบัติการ วิเคราะห์ชุมชน (ด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม)	เพื่อให้สามารถ วิเคราะห์ชุมชน และเขียนแผนด้าน การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมได้	๑. การมีส่วนร่วมของ ชุมชน ๒. ฐานข้อมูลชุมชน ๓. วิเคราะห์ และ จัดทำแผนชุมชน	- บรรยาย - ระดมแนวคิด/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑๐ นาที	๑ ชั่วโมง

สื่อการเรียนรู้

๑. วิทยากรบรรยาย/นำปฏิบัติการวิเคราะห์ชุมชน
๒. วีดิทัศน์

๓. ใบความรู้

การวัดประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้/การมีส่วนร่วม
๒. ประเมินผลความรู้/ความเข้าใจ

เงื่อนไขการจบหลักสูตร

๑. เรียนครบตามเนื้อหาหลักสูตร
๒. มีผลการประเมินตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐